

NEZAVISNOST PRAVOSUĐA

Priredio: redovni profesor dr Milorad Bejatović

INDEPENDENCE OF THE JUDICIARY

Edited by: full professor Milorad Bejatovic, Ph.D.

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy Novi Sad

Novi Sad 2017.

Zbornik referata sa međunarodnog naučnog skupa održanog
od 21. – 23. septembra 2017. godine u Novom Sadu,
u organizaciji Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe
Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

Izdavač:

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu,
Geri Karolja br. 1, telefon: 021 400 – 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Recenzenti:

Prof. dr Milorad Bejatović
Prof. dr Mirko Kulić
Prof. dr Milan Počuča
Prof. dr Zoran Pavlović
Prof. dr Zdravko Jež
Prof. dr Nenad Avramović
Prof. dr Miloš Marković

Prof. dr Jelena Matijašević-Obradović
Doc. dr Predrag Mirković
Doc. dr Darko Golić
Doc. dr Jelena Stojšić – Dabetić
Doc. dr Sanja Škorić
Doc. dr Nenad Bingulac

Za izdavača:

Prof. dr Marko Carić

Urednik:

Prof. dr Milorad Bejatović

Štampa:

Štamparija FELJTON, Novi Sad

Tiraž: 150

ISBN
978-86-6019-075-0

Programski odbor:

Prof. dr MARKO CARIĆ | Dekan Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe
- Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu | Republika Srbija
Prof. dr MILORAD BEJATOVIĆ | Redovni profesor Pravnog fakulteta za privredu i
pravosuđe - Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu | Republika Srbija
Akademik prof. dr MIODRAG N. SIMOVIĆ | Sudija Ustavnog suda Bosne i
Hercegovine | Republika Bosna i Hercegovina
Prof. dr BORČE DAVITKOVSKI | Pravni fakultet „Justinijan Prvi“ - Univerzitet
„Sv. Kiril i Metodij“ u Skoplju | Republika Makedonija
Prof. dr KOSTADIN PUŠARA | Redovni profesor – emeritus i specijalni
savetnik na Univerzitetu Ujedinjenih nacija za mir i razvoj u Beogradu |
Republika Srbija
Prof. dr BORA ČEJOVIĆ | Predsednik krivičara Srbije | Republika Srbija
Prof. dr BRANKO VUČKOVIĆ | Predsednik Osnovnog suda u Kotoru |
Republika Crna Gora
Prof. dr ČEDOMIR BACKOVIĆ | Pomoćnik ministra pravde Republike Srbije |
Republika Srbija
Prof. dr ZORICA DRLJAČA | Univerzitet “Apeiron” u Banjoj Luci | Bosna i
Hercegovina
Prof. dr MIRKO SMOLJIĆ | Veleučilište “Lavoslav Ružička” u Vukovaru |
Republika Hrvatska
Prof. dr ROK LAMPE | Research Institute of European Faculty of Law in Nova
Gorica | Republika Slovenija
Prof. dr PETR VIKTOROVIČ MENŠIKOV | Katedra za razvojnu i pedagošku
psihologiju | Psihološki fakultet - Kaluški Državni Univerzitet Ciolkovski | Rusija

Organizacioni odbor:

Prof. dr Milorad Bejatović
Prof. dr Miloš Marković
Prof. dr Nikola Čirović
Prof. dr Jelena Matijašević-Obradović
Doc. dr Predrag Mirković
Doc. dr Darko Golić
Doc. dr Sanja Škorić
Doc. dr Jelena Stojić – Dabetić
Dr Dragan Grahovac

Sekretar:

Tamara Preradović, dipl.prav.

Proceedings of the International Scientific Conference
held from September 21 – 23, 2017 in Novi Sad,
organized by the Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy in Novi Sad

Publisher:

Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy in Novi Sad,
Geri Karolja No.1, telephone: 021 / 400 – 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Reviewers:

Milorad Bejatovic, PhD
Mirko Kulic, PhD
Milan Pocuca, PhD
Zoran Pavlovic, PhD
Zdravko Jez, PhD
Nenad Avramovic, PhD
Milos Markovic, PhD
Jelena Matijasevic-Obradovic, PhD
Predrag Mirkovic, PhD
Darko Golic, PhD
Jelena Stojacic-Dabetic, PhD
Sanja Skoric, PhD
Nenad Bingulac, PhD

For the Publisher:

Marko Caric, PhD - Dean

Editor-in-Chief:

Milorad Bejatovic, PhD

Print:

Print shop FELJTON, Novi Sad

Circulation: 150

ISBN
978-86-6019-075-0

Program Committee:

MARKO CARIC, PhD | Dean of the Faculty of Law for Commerce and Judiciary
- University Business Academy in Novi Sad | Republic of Serbia

MILORAD BEJATOVIĆ, PhD | Full Professor at the Faculty of Law for
Commerce and Judiciary - University Business Academy in Novi Sad | Republic
of Serbia

MIODRAG N. SIMOVIĆ, academician | Judge of the Constitutional Court of
Bosnia and Herzegovina | Bosnia and Herzegovina

BORCE DAVITKOVSKI, PhD | Faculty of Law „Iustinianus Primus“ - Ss. Cyril
and Methodius University in Skopje | Republic of Macedonia

KOSTADIN PUSARA, PhD | Full Professor - Emeritus and Special Advisor at
the European Center for Peace and Development - University for Peace
established by the United Nations, Belgrade | Republic of Serbia

BORA CEJOVIĆ, PhD | President of the Serbian Association for Criminal Law |
Republic of Serbia

BRANKO VUCKOVIĆ, PhD | President of the Basic Court in Kotor | Republic
of Montenegro

CEDOMIR BACKOVIĆ | Assistant Minister of Justice | Republic of Serbia

ZORICA DRLJACA, PhD | “Apeiron” University in Banja Luka | Bosnia and
Herzegovina

MIRKO SMOLJIC, PhD | “Lavoslav Ruzicka” University in Vukovar | Republic
of Croatia

ROK LAMPE, PhD | Research Institute of European Faculty of Law in Nova
Gorica | Republic of Slovenia

PETR VIKTOROVICH MENSHIKOV, PhD | Department of Developmental and
Educational Psychology | Kaluga State University | Russia

Organizing Committee:

Milorad Bejatovic, PhD

Milos Markovic, PhD

Nikola Cirovic, PhD

Jelena Matijasevic-Obradovic, PhD

Predrag Mirkovic, PhD

Darko Golic, PhD

Sanja Skoric, PhD

Jelena Stojacic-Dabetic, PhD

Dragan Grahovac, PhD

Conference Secretary:

Tamara Preradovic, LL.B.

Prof. dr Jelena Matijašević-Obradović

*Vanredni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe,
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
e-mail: jelena@pravni-fakultet.info*

Msr Jelena Lukavac

*Doktorand i asistent na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe,
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
e-mail: jelena.lukavac@gmail.com*

OPORTUNITET KRIVIČNOG GONJENJA U PRAVNOJ TEORIJI I PRAKSI

Apstrakt:

Prema načelu oportuniteta krivičnog gonjenja javni tužilac u svakom pojedinom slučaju ceni da li je celishodno pokrenuti krivični postupak za čije su pokretanje ispunjene sve zakonske pretpostavke. Tužilac će dakle, u svakom konkretnom slučaju ispitati da li postoje uslovi za primenu načela oportuniteta. Osnovna svrha uvođenja oportuniteta u sistem krivične tužbe najčešće se vidi u povećanju efikasnosti krivičnog postupka i rasterećenju sudova. Reč je zapravo o racionalizaciji krivičnog postupka posmatranog u celini. U pozitivnom krivičnom procesnom zakonodavstvu u Srbiji, u određenim slučajevima dozvoljena je primena načela oportuniteta krivičnog gonjenja - dva slučaja u postupku prema punoletnim licima, i dva slučaja u postupku prema maloletnim licima, pri čemu je reč o oportunitetu javne tužbe. O načelu oportuniteta, svrsi, razlozima primene, ili pak preprekama u njegovom sprovođenju, postoje različita mišljenja u pravnoj teoriji. Pa ipak, znatno je više stavova u pravnoj teoriji koji ističu veoma velike mogućnosti koje ovo načelo pruža u praksi.

Ključne reči: *načelo oportuniteta, krivično gonjenje, javni tužilac, Zakonik o krivičnom postupku*

Jedno je sigurno, da mi, tužioci, moramo nastojati da vratimo poverenje građana koji su se do sad najčešće obraćali nevladinim organizacijama za zaštitu svojih ljudskih prava verujući da ista ne mogu ostvariti na drugi način. Ovo je moguće samo ako nijednog trenutka ne izgubimo iz vida da smo najpre ljudi, a onda profesionalci koji „alat“ koji nam je zakonodavac dao koristimo maksimalno i na najbolji mogući način, nikada ne gubeći iz vida da je najveća vrednost svakog društva – čovek.

Jekić Bradajić, G., (2014) Zaštita ljudskih prava i uloga tužilaštva, Tužilačka reč, 26, 18-22, str. 22

UVOD

Za razliku od načela legaliteta krivičnog gonjenja, koje obavezuje javnog tužioca na pokretanje i vođenje krivičnog postupka u slučaju ispunjenosti za to predviđenih uslova, načelo oportuniteta daje pravo javnom tužiocu da ne pokrene, ne vodi krivični postupak protiv određenog lica uprkos tome što su ispunjeni zakonski uslovi za preduzimanje krivičnog gonjenja.¹ Osnov celishodnosti nepokretanja krivičnog postupka kao ključna pretpostavka načela oportuniteta krivičnog gonjenja može biti veoma različit, i može da se tiče kako krivičnog dela i njegovog izvršioca tako i okolnosti pod kojima je delo izvršeno.²

Krivičnopravna praksa poistovećuje načelo oportuniteta sa uplatom u humanitarne svrhe, iako javnom tužiocu na raspolaganju stoji čitav spektar mera koji može primeniti ukoliko postupi po oportunitetu.³ Primenom načela oportuniteta krivičnog gonjenja, ostvaruje se savremena tendencija i krivični postupak se oslobađa „balasta” onih krivičnih predmeta koji bi znatno opteretili krivično pravosuđe, a objektivno bi mogli biti rešeni na drugi način, odnosno aktivnošću tužioca.⁴

Razlozi na kojima ovlašćeni tužilac zasniva svoju odluku o celishodnosti ili necelishodnosti pokretanja krivičnog postupka mogu da budu veoma različiti. S aspekta ovog načela to su najčešće politički razlozi, utisak koji će krivično gonjenje ostaviti na javnost, beznačajnost krivičnog dela, beznačajnost učinjene štete, nadoknađenost štete, potreba blagonaklonog postupanja prema učiniocu krivičnog dela iz kriminalno-političkih razloga s obzirom na njegovu ličnost (npr. maloletnici) i slično. U praktičnoj realizaciji načela oportuniteta krivičnog gonjenja javni tužilac nema pravo na proizvoljni izbor između gonjenja i negonjenja, već samo pravo na ocenu da li je, s obzirom na javni interes, krivično gonjenje celishodno ili nije.⁵

U nastavku rada, detaljnije će se razmotriti strukturni elementi bitni za celovito određenje ovog načela, svrha načela oportuniteta, razlozi koji govore u prilog ovom načelu, ali i problemi sa kojima se javna tužilaštva u Republici Srbiji suočavaju prilikom razmatranja celishodnosti primene načela oportuniteta, te konačno, zakonom predviđene situacije u kojima je dozvoljena primena načela oportuniteta krivičnog gonjenja.

1 Bejatović, S., Đurđić, V., Škulić, M., Ilić, G., Kiurski, J., Matić, M., Lazić, R., Nenadić, S. i Trninić, V., (2012). *Primena načela oportuniteta u praksi – izazovi i preporuke*, Beograd: Udruženje tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, str. 17.

2 Cigler, S., (1995). *Načelo legaliteta i oportuniteta krivičnog gonjenja*, Novi Sad: Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu, str. 37.

3 Kiurski, J., (2011). *Oportunitet krivičnog gonjenja i dosadašnja iskustva u njegovoj primeni*”, Zlatibor: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, str. 183.

4 Petrović, S., (2013). *Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja u praksi*. Tužilačka reč, 25, 18-23, str. 20.

5 Vasiljević, T., (1964). *Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ*, Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika, str. 124; cit. prema: Bejatović, S. (2014). *Krivično procesno pravo*, Beograd: JP Službeni glasnik, str. 93-94.

DISKURS O STRUKTURNIM ELEMENTIMA NAČELA OPORTUNITETA I NOVINE U ZAKONIKU O KRIVIČNOM POSTUPKU KADA JE REČ O OVOM NAČELU

U uvodnom delu rada je rečeno da prema načelu oportuniteta krivičnog gonjenja ovlašćeni tužilac u svakom pojedinom slučaju ceni da li je celishodno pokrenuti krivični postupak za čije su pokretanje ispunjene sve zakonske pretpostavke.

Javni tužilac najpre ceni postoje li stvarni i pravni razlozi za pokretanje postupka, pa ako su ti zakonski uslovi ispunjeni tek onda procenjuje celishodnost gonjenja. Međutim, ni načelo oportuniteta ne daje ovlašćenje javnom tužiocu da proizvoljno, po svom nahođenju rešava o gonjenju ili negonjenju učinioca dela. Obzire celishodnosti mora da ceni sa stanovišta javnog interesa, tj. da li je u javnom interesu da se učinilac krivično goni ili ne goni. Diskreciono gonjenje, dakle, ne znači samovolju javnog tužioca iako mu daje veoma široko ovlašćenje, neuporedivo šire nego načelo legaliteta.⁶

Osnovni strukturni elementi bitni za celovito određenje ovog načela su: 1) načelom se rešava pitanje obaveznosti krivičnog gonjenja; 2) ono važi za javnog tužioca, tj. za državni organ kome je poverena funkcija krivičnog gonjenja; 3) za primenu načela oportuniteta neophodno je da se prethodno steknu zakonski uslovi za pokretanje krivičnog postupka; 4) kao ishod diskrecione ocene javnog tužioca, obaveza na krivično gonjenje može izostati u slučajevima kad gonjenje sa stanovišta javnog interesa ne bi bilo celishodno.⁷

Tužioci će u svakom konkretnom slučaju ispitati da li postoje uslovi za primenu načela oportuniteta, što praktično znači da se oportunitet ne primenjuje automatski na sva dela za koja je zaprečena kazna do tri godine zatvora, već se mora voditi računa i o strukturi svakog učinioca, prirodi i okolnostima krivičnog dela, jer u određenim slučajevima možda bi se javni interes bolje zaštitio krivičnim progonom nekog lica. Kao i u svakom drugom slučaju u kome donose odluku, i ovde nosioci javnotužilačke funkcije moraju da budu obazrivi, odnosno moraju da delaju samostalno, bez straha od političkog uplitanja ili neopravdanog uticaja. Ovo diskreciono pravo tužilac mora da vrši savesno, pravično, nepristrasno, u dobroj veri i u skladu sa najvišim etičkim standardima.⁸

Iz ovako određenog pojma i značenja načela diskrecionog gonjenja sledi da se ono primenjuje samo na krivična dela koja goni javni tužilac. Kao i kod načela legaliteta krivičnog gonjenja, pravilo je, dakle, da se važenje načela diskrecionog gonjenja rasprostire na polje omeđeno načelom oficijelnosti krivičnog gonjenja, kome je pretpostavka sistem javne krivične tužbe. Izvan toga, gde su volja oštećenog

6 Matovski, N., Lažetić-Bužarovska, G. i Kalajdžiev, G., (2009). Kazneno procesno pravo, Skolje: Akademik, str. 71.

7 Đurđić, V. (2010). Diskreciono krivično gonjenje. Zbornik radova pravnog fakulteta u Nišu, 55, 1-28, str. 3.

8 Petrović, S., (2013). Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja u praksi, op. cit., str. 18.

i privatni interesi dominirajući za krivično gonjenje, njihova primena je, po prirodi stvari, isključena: za privatnu tužbu i predlog oštećenog za gonjenje, primereno je i važi načelo dispozitivnosti.⁹

Posmatrano sa aspekta normativne razrade nekoliko je novina, kada je reč o načelu oportuniteta krivičnog gonjenja kod punoletnih učinilaca krivičnih dela, u novom Zakoniku o krivičnom postupku (ZKP)¹⁰. Među njima najznačajnije su sledeće: *Prvo*, i novi ZKP zadržava više vidova načela oportuniteta krivičnog gonjenja, što je u zavisnosti od osnova koji predstvaljaju mogućnost njegove primene. To su: Odlaganje krivičnog gonjenja kao poseban-dominantan vid načela oportuniteta; Odbacivanje krivične prijave iz razloga pravičnosti; Uslovo odlaganje krivičnog gonjenja kao mogući elemenat sporazuma o pruznanju krivičnog dela; *Drugo*, došlo je do širenja mogućnosti primene načela oportuniteta krivičnog gonjenja tako što je data mogućnost javnom tužiocu da „odloži krivično gonjenje za krivična dela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina“ (član 283. stav 1), i to bez kontrole suda i nezavisno od pristanka oštećenog; *Treće*, smanjen je broj mogućih obaveza pod kojima može da dođe do odlaganja krivičnog gonjenja, a sadržina jedne obaveze je promenjena. Npr. umesto obaveze „da se podvrgne psihosocijalnoj terapiji“ predviđena je kao moguća obaveza „podvrgavanje psihosocijalnom tretmanu radi otklanjanja uzroka nasilničkog ponašanja“ (član 283. stav 1). *Četvrto*, za primenu odlaganja krivičnog gonjenja Zakonik ne traži saglasnost suda. U vezi sa ovakvim rešenjem novog Zakonika treba imati u vidu i sledeće. Izostavljanje saglasnosti-angažovanja suda u primeni načela oportuniteta je opravdano, ali je neophodna kontrola odluke javnog tužica u njegovoj primeni i treba je obezbediti. *Peto*, za odlaganje krivičnog gonjenja više se ne traži pristanak oštećenog, što je bio slučaj ranije; *Šesto*, Zakonikom je rešeno pitanje forme odluke o odlaganju krivičnog gonjenja. To je naredba, u kojoj se, pored ostalog, mora odrediti i rok u kojem osumnjičeni mora izvršiti preuzete obaveze (član 283. stav 2. ZKP); *Sedmo*, produžen je rok u kojem „osumnjičeni mora izvršiti preuzete obaveze“ u slučaju u odlaganja krivičnog gonjenja kao posebnog vida načela oportuniteta krivičnog gonjenja i on sada može da iznosi i „godinu dana“; *Osmo*, predviđen jer način kontrole izvršenja naloženih obaveza tako što je propisano da „Nadzor nad izvršenjem obaveza obavlja poverenik iz organa uprave nadležnog za poslove izvršenja krivičnih sankcija, u skladu sa propisom koji donosi ministar nadležan za poslove pravosuđa.“¹¹

SVRHA NAČELA OPORUNITETA

Neka stanovišta u pravnoj teoriji kritikuju načelo oportuniteta „jer ne smeju postojati građani podvrgnuti krivičnom pravu i građani od njega izuzeti,

9 Đurđić, V., (2010). Diskreciono krivično gonjenje, op. cit., str. 3.

10 Zakonik o krivičnom postupku, „Službeni glasnik RS“, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014.

11 Bejatović, S., (2014). ZKP Srbije iz 2011 – kraj reforme ili samo jedan neuspešan korak procesa reforme?. Strani pravni život, 1, 45-68, str. 55-57.

čime se vređa princip jednakosti građana pred zakonom¹². Međutim, kako V. Đurđić ističe, „takvo gledište je neprihvatljivo pošto načelo diskrecionog gonjenja upravo omogućava da se različito postupi u različitim situacijama, pa kako ni krivični događaji nisu isti, izostajanje gonjenja u pojedinim slučajevima služi ideji pravičnosti kad na to upućuju neznatne posledice dela i okolnosti vazane za ličnost ili krivicu učinioaca, ili kakvi drugi važni kriminalnopolitički razlozi. Kao tipičan primer može se navesti odbacivanje krivične prijave iz razloga pravičnosti (čl. 237. ZKP Srbije)“¹³.

Kako D Krapac navodi, „osnovna svrha načela oportuniteta je, izbegavanje kaznenog progona kad to nije ekonomično ili kad to nije svrsishodno“¹⁴.

Osnovna svrha uvođenja oportuniteta u sistem krivične tužbe najčešće se vidi u povećanju efikasnosti krivičnog postupka i rasterećenju sudova, te se može reći da oportunitet krivičnog gonjenja u biti predstavlja diverzioni model, protkan idejama konsenzualne i restorativne pravde, čija je svrha racionalizacija krivičnog postupka i postizanje nekih vanprocesnih i političkih ciljeva.¹⁵ Reč je zapravo o racionalizaciji krivičnog postupka posmatranog u celini, koja se postiže rasterećenjem sudova¹⁶ za onaj broj krivičnih predmeta u kojima javni tužilac primeni načelo oportuniteta umesto da zahteva pokretanje krivičnog postupka. Primenom oportuniteta kod pojedinih, pre svega bagatelnih krivičnih dela i iz određenih kriminalnopolitičkih razloga, smanjuje se pritisak na sudove, pa se time osigurava da na glavni pretres budu izneseni samo složeni i teži krivični slučajevi.¹⁷

RAZLOZI KOJI GOVORE U PRILOG NAČELU OPORTUNITETA

U cilju što boljeg razumevanja svrhe, ali i širine pojma načela oportuniteta, potrebno je razmotriti i analizirati pojedine razloge koji idu u prilog primeni ovog načela.

Ako se pristupi taksativnom navođenju razloga koji govore u prilog načelu oportuniteta, može se reći da su oni izuzetno brojni. Svakako je potrebno izdvojiti one najbitnije. Među razlozima koji govore u prilog načelu oportuniteta poseban značaj imaju sledeći: 1. Doprinosi većoj ekonomičnosti, ubrzanju i pojednostavljenju rada krivičnog pravosuđa, putem rasterećenja sudova i njihovog

12 Đurđić, V., (2010). Diskreciono krivično gonjenje, op. cit., str. 7.

13 Ibid., str. 7-8.

14 Krapac, D., (2009). Kazneno procesno pravo. Knjiga prva: Institucije, Zagreb: Narodne novine, str. 96.

15 Đurđić, V., (2011). Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja u krivičnom postupku Srbije. Revija za kriminologiju i krivično pravo, 2-3, str. 205.

16 Lazin, Đ., (2002). Odstupanja od principa legaliteta u novom Zakoniku o krivičnom postupku u: Praktična primena novog jugoslovenskog Zakonika o krivičnom postupku, Beograd: Udruženje za krivično pravo, str. 34.

17 Đurđić, V., (2010). Diskreciono krivično gonjenje, op. cit., str. 8.

oslobađanja od predmeta u vezi s lakšim krivičnim slučajevima; 2. Omogućava veći stepen stručnog angažovanja sudova kod složenijih krivičnih slučajeva, a time doprinosi i kvalitetu njihovog rada u takvim predmetima; 3. Doprinosi višem stepenu mogućnosti istovremenog vođenja računa kako o individualnim tako i o opštim društvenim interesima u konkretnom krivičnom slučaju; 4. Nepostojanje kriminalno-političkih razloga za krivično gonjenje u pojedinim slučajevima, posebno prisutno u slučajevima nesrazmere između propisane krivične sankcije i stepena konkretne opasnosti kriminalnog slučaja; 5. Mogućnost nanošenja veće štete opštem interesu zbog preduzimanja krivičnog gonjenja u konkretnom krivičnom slučaju, s obzirom na okolnosti pod kojima je izvršeno krivično delo i na posledice nastale njegovim izvršenjem; 6. Neopravdanost stvaranja troškova krivičnog gonjenja u slučaju potpunog prethodnog saniranja posledica izvršenog krivičnog dela, i to posebno pri potpunoj nadoknadi štete oštećenom licu kod lakših krivičnih dela; 7. Viši stepen konkretnog preventivnog dejstva na učinioca nego u slučaju preduzimanja krivičnog gonjenja; 8. Pored iznesenog, ako se ovaj aspekt posmatra u okvirima konkretnih krivičnih procesnih zakonodavstava u kojima je ovo načelo prisutno tek odnedavno, zasigurno je da je na to, u nemalom stepenu, uticala i činjenica da se skoro sve reforme krivičnog procesnog zakonodavstva sprovedene u evropskim zemljama pre njih odlikuju ne samo ozakonjenjem ovog načela već i stvaranjem normativnih uslova za povećanje njegove primene.¹⁸

Kako J. Brozović navodi, “razlog nastanka i širenja načela oportuniteta nalazimo u problemima s kojima se susreće svaka savremena država. Preopterećenost sudova nerešenim predmetima, dugotrajni i skupi postupci, sve komplikovaniji i složeniji oblici kriminaliteta te problemi njihovog dokazivanja samo su neki od problema koji se često navode u literaturi i medijima. Načelo oportuniteta moćno je sredstvo za rešavanje navedenih problema jer omogućuje da telo kaznenog progona odustane od kaznenog progona u najranijim fazama postupka i time rastereti čitav sistem”¹⁹.

PROBLEMI SA KOJIMA SE JAVNA TUŽILAŠTVA U REPUBLICI SRBIJI SUOČAVAJU PRILIKOM RAZMATRANJA CELISHODNOSTI PRIMENE NAČELA OPORTUNITETA

U praksi postoji pet osnovnih problema sa kojima se javna tužilaštva u Republici Srbiji suočavaju prilikom razmatranja celishodnosti primene načela oportuniteta:

- Prvi problem, odnosno prepreka za primenu načela oportuniteta, jeste neujednačenost prakse, odnosno različiti vidovi postupanja u različitim javnim tužilaštvima

18 Bejatović, S., et al., (2012). Primena načela oportuniteta u praksi – izazovi i preporuke, op. cit., str. 21-22.

19 Brozović, J., (2011). Načelo oportuniteta u hrvatskom kaznenom procesnom pravu: nova rješenja i mogućnost praktične primjene, *Pravnik*, 45, 1 (90), 15-29, str. 16-17.

- Drugi problem odnosi se na same uslove, odnosno mogućnosti za primenu instituta. Naime, iako su u samom zakonskom tekstu jasno navedeni uslovi pod kojima se oportunitet može primeniti, tužioci često, idući linijom manjeg otpora, pokušavaju da nađu opravdanje za neprimenu oportuniteta.
- Treći problem odnosi se na situaciju izbora odgovarajućih mera iz čl. 236 Zakonika o krivičnom postupku. Javni tužilac ima diskreciono ovlašćenje da izabere koju će obavezu nametnuti osumnjičenom, što je važan izbor jer određene obaveze osumnjičeni možda neće biti u mogućnosti da izvrši. Zbog toga javni tužilac mora pažljivo da prikupi sve podatke koje se odnose na imovinske prilike osumnjičenog, ali i njegov odnos sa oštećenim, jer se samo na taj način može postići odgovarajući izbor najdelotvornije mere.
- Četvrti problem sastoji se u tome što se u određenim slučajevima postavlja pitanje da li javni tužilac može naknadno promeniti meru koju je rešenjem naložio. Iako zakon izričito ne predviđa ovu mogućnost, mišljenja smo da ukoliko se naknadno pojave neki objektivni razlozi koji bi opravdali promenu mere koja je rešenjem određena, meru trebalo zameniti.
- Peti i poslednji problem javlja se u situaciji kada osumnjičeni u određenom roku ne ispuni obavezu koja mu je rešenjem naložena. Interesantno je zapaziti da tužilaštva Republike Srbije primenjuju kao jedinstvenu praksu da ukoliko osumnjičeni u ostavljenom roku ne ispuni obavezu koju mu je rešenjem naložena, istoga pozivaju u prostorije tužilaštva da pristupi kako bi se izjasnio o neizvršenju obaveze, odnosno o razlozima neizvršenja, te mu se često rokovi koji su mu rešenjem određeni mogu i produžiti.²⁰

ZAKONOM PREDVIĐENE SITUACIJE U KOJIMA JE DOZVOLJENA PRIMENA NAČELA OPORTUNITETA KRIVIČNOG GONJENJA

U pozitivnom krivičnoprocesnom zakonodavstvu u Srbiji, u određenim slučajevima dozvoljena je primena načela oportuniteta krivičnog gonjenja. U pitanju su dva slučaja u postupku prema punoletnim licima, i dva slučaja u postupku prema maloletnim licima, pri čemu se svi slučajevi smatraju oportunitetom u pravom smislu ovog načela – tzv. oportunitet javne tužbe.

1.) U postupku prema punoletnim licima primena načela oportuniteta dozvoljena je u dva slučaja:

- U slučaju krivičnih dela za koja je propisana kazna zatvora do tri godine, javni tužilac može odbaciti krivičnu prijavu ako je osumnjičeni, usled stvarnog kajanja, sprečio nastupanje štete ili je štetu u potpunosti već nadoknadio, a javni tužilac, prema okolnostima slučaja, oceni da izricanje krivične sankcije ne bi bilo pravično (član 284 stav 3 ZKP).
- Javni tužilac može odložiti krivično gonjenje za krivična dela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina, ako osumnjičeni

20 Petrović, S., (2013). Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja u praksi, op. cit., str. 20-23.

prihvati jednu ili više od sledećih obaveza: 1) da otkloni štetnu posledicu nastalu izvršenjem krivičnog dela ili da naknadi pričinjenu štetu; 2) da na račun propisan za uplatu javnih prihoda uplati određeni novčani iznos, koji se koristi za humanitarne ili druge javne svrhe; 3) da obavi određeni društvenokorisni ili humanitarni rad; 4) da ispuní dospele obaveze izdržavanja; 5) da se podvrgne odvikavanju od alkohola ili opojnih droga; 6) da se podvrgne psihosocijalnom tretmanu radi otklanjanja uzroka nasilničkog ponašanja; 7) da izvrši obavezu ustanovljenu pravnosnažnom odlukom suda, odnosno poštuje ograničenje utvrđeno pravnosnažnom sudskom odlukom (član 283 stav 1 ZKP).

U naredbi o odlaganju krivičnog gonjenja javni tužilac će odrediti rok u kojem osumnjičeni mora izvršiti preuzete obaveze, s tim da rok ne može biti duži od godinu dana. Nadzor nad izvršenjem obaveza obavlja poverenik iz organa uprave nadležnog za poslove izvršenja krivičnih sankcija, u skladu sa propisom koji donosi ministar nadležan za poslove pravosuđa (član 283 stav 2 ZKP). Ako osumnjičeni u roku izvrši preuzetu obavezu, javni tužilac će rešenjem odbaciti krivičnu prijavu i o tome obavestiti oštećenog.

U oba slučaja odbacivanja krivične prijave oštećeni nema pravo podnošenja prigovora neposredno višem javnom tužiocu radi preispitivanja odluke o odbačaju krivične prijave.

2.) U postupku prema maloletnicima primena načela oportuniteta predviđena je takođe u dva slučaja:

- Za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora do pet godina ili novčana kazna javni tužilac za maloletnike može odlučiti da ne zahteva pokretanje krivičnog postupka iako postoje dokazi iz kojih proizlazi osnovana sumnja da je maloletnik učinio krivično delo, ako smatra da ne bi bilo celishodno da se vodi postupak prema maloletniku s obzirom na prirodu krivičnog dela i okolnosti pod kojima je učinjeno, raniji život maloletnika i njegova lična svojstva. Radi utvrđivanja ovih okolnosti javni tužilac za maloletnike može zatražiti obaveštenja od roditelja, usvojioca, odnosno staraoca maloletnika, drugih lica i ustanova, a kad je to potrebno, može ova lica i maloletnika pozvati radi neposrednog obaveštavanja. On može zatražiti mišljenje od organa starateljstva o celishodnosti pokretanja postupka prema maloletniku, a može prikupljanje tih podataka poveriti i stručnom licu (socijalnom radniku, psihologu, pedagogu, specijalnom pedagogu i dr.) ako ga ima u javnom tužilaštvu. Ako za donošenje odluke o primeni načela oportuniteta treba da se ispitaju lična svojstva maloletnika, javni tužilac za maloletnike može, u sporazumu sa organom starateljstva, uputiti maloletnika u prihvatilište za decu i omladinu ili u vaspitnu ustanovu, ali najduže do trideset dana (član 58 stav 1-2 Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica - ZMUKD²¹).
- Kad je izvršenje kazne ili vaspitne mere u toku, javni tužilac za maloletnike može odlučiti da ne zahteva pokretanje krivičnog postupka za drugo krivično

21 Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, „Službeni glasnik RS”, br. 85/2005.

delo maloletnika, ako s obzirom na težinu tog krivičnog dela, kao i na kaznu, odnosno vaspitnu meru koja se izvršava, ne bi imalo svrhe vođenje postupka i izricanje krivične sankcije za to delo (član 58 stav 3 ZMUKD).

Kad javni tužilac za maloletnike u oba navedena slučaja primene načela oportuniteta krivičnog gonjenja u postupku prema maloletnicima nađe da nije celishodno da se pokrene postupak prema maloletniku, obavestiće o tome, uz navođenje razloga, organ starateljstva i oštećenog, i oni mogu u roku od osam dana da zahtevaju od veća za maloletnike neposredno višeg suda da odluči o pokretanju postupka. O ovako uloženom zahtevu veće za maloletnike rešava u sednici, pošto prethodno pribavi spise od javnog tužioca za maloletnike. Odlučujući o ovome, veću za maloletnike stoje na raspolaganju dve mogućnosti. Naime, veće za maloletnike može odlučiti da se postupak ne pokrene ili da se prema maloletniku pokrene postupak pred sudijom za maloletnike. I u jednom i u drugom slučaju svoju odluku veće donosi držeći se načela oportuniteta, i odluka veća je konačna.²²

Mada se mišljenja u teoriji razlikuju, u postupku po privatnoj ili supsidijarnoj tužbi, u postupku za krivična dela za koja se krivično gonjenje preduzima po predlogu oštećenog, te u slučaju primene ustanove odobrenja, odustanak privatnog i/ili supsidijarnog tužioca od krivičnog gonjenja / odustanak oštećenog od predloga za krivično gonjenje / izostanak odobrenja državnog organa ne možemo podvesti pod oportunitet u pravom smislu ovog načela, jer u navedenim situacijama ne postoji oportunitet javne tužbe.²³

NAČELO OPORTUNITETA U PRAKSI

Obim primene načela oportuniteta u praksi kontinuirano se povećava. Imajući u vidu zakonske uslove za primenu ovog načela, može se očekivati sve veća zastupljenost oportuniteta krivičnog gonjenja u praksi.

U Izveštaju Republičkog javnog tužilaštva iz marta 2011. godine prvi put se navode statistički podaci vezani za primenu načela oportuniteta iz kojih proizilazi da je u u periodu od 01.01.2010. godine do 31.12.2010. godine, oportunitet primenjen u odnosu na 5.268 lica, a da je ukupan iznos novčanih sredstava uplaćen u humanitarne svrhe 138.052.838,49 dinara, kao i da je oportunitet najviše primenjivan na području Apelacionog javnog tužilaštva u Novom Sadu.²⁴

U Izveštaju Republičkog javnog tužilaštva o postupanju tužilaštva po novom ZKP-u za period od 01.10. do 08.11.2013. godine može se sagledati odnos broja podignutih optužnica, zaključenih sporazuma o priznanju krivičnog dela, donetih naredbi o sprovođenju istrage, te predmeta u kojima je primenjeno načelo oportuniteta. Prethodno navedeni podaci, tabelarno su prikazani u nastavku.

22 Bejatović, S., (2014). Krivično procesno pravo, op. cit., str. 96.

23 V. više: Matijašević-Obradović, J., (2016). Krivično procesno pravo, opšti deo, Novi Sad: Univerzitet Privredna akademija.

24 Izveštaj Republičkog javnog tužilaštva o radu javnih tužilaštva na suzbijanju kriminaliteta i suzbijanju ustavnosti i zakonitosti u 2010.godini; cit. prema: Petrović, S., (2013). Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja u praksi, op. cit., str. 19.

Tabela 1. Postupanje tužilaštva po novom Zakoniku o krivičnom postupku za period od 01.10. do 08.11.2013. godine

	Optužnice	Sporazum o priznanju krivičnog dela	Naredba o sprovođenju istrage	Načelo oportuniteta (odlaganje krivičnog gonjenja)
Više javno tužilaštvo u Beogradu	protiv 47 lica	zaključeno sa 12 lica	obuhvaćeno 117 lica	obuhvaćeno 9 lica
Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu	protiv 290 lica	zaključeno sa 66 lica	obuhvaćeno 56 lica	obuhvaćeno 889 lica
Drugo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu	protiv 7 lica	zaključeno sa 2 lica	obuhvaćeno 7 lica	obuhvaćeno 34 lica
Više javno tužilaštvo u Novom Sadu	protiv 25 lica	zaključeno sa 2 lica	obuhvaćeno 100 lica	obuhvaćeno 2 lica
Osnovno javno tužilaštvo u Novom Sadu	protiv 149 lica	zaključeno sa 8 lica	obuhvaćeno 32 lica	obuhvaćeno 245 lica
Više javno tužilaštvo u Kragujevcu	protiv 21 lica	/	obuhvaćeno o 6 lica	obuhvaćeno 2 lica
Osnovno javno tužilaštvo u Kragujevcu	protiv 403 lica	zaključeno sa 8 lica	obuhvaćeno 13 lica	obuhvaćeno 440 lica
Više javno tužilaštvo u Nišu	protiv 8 lica	zaključeno sa 2 lica	obuhvaćeno 12 lica	obuhvaćeno 4 lica
Osnovno javno tužilaštvo u Nišu	protiv 13 lica	zaključeno sa 22 lica	obuhvaćeno 10 lica	obuhvaćeno 170 lica

Izvor: Zvanična veb stranice Republičkog javnog tužilaštva. (2015, Avgust 04). Preuzeto sa: <http://www.rjt.gov.rs/>

ZAKLJUČAK

Savremeni krivični postupak karakteriše, između ostalog, i primena načela oportuniteta krivičnog gonjenja, kao pojednostavljene forme postupanja u krivičnom procesnom pravu Srbije.

Osnovni ciljevi svih pojednostavljenih formi postupanja, pa i načela oportuniteta, jesu da krivični postupci budu brži, deformalizovani u meri u kojoj je to moguće, i da kraće traju, što sve doprinosi povećanju efikasnosti krivičnog pravosuđa.²⁵

Racionalizacija i efektivnija realizacija krivičnih postupaka kod bagatelnih krivičnih dela, dobrim delom utiču i na brže i efikasnije funkcionisanje pravosudnog sistema uopšte. O načelu oportuniteta, svrsi, razlozima primene, ili pak preprekama u njegovom sprovođenju, postoje različita mišljenja u pravnoj teoriji. Pa ipak, znatno je više stavova u pravnoj teoriji koji ističu veoma velike mogućnosti koje ovo načelo pruža u praksi. Oportunitet kao načelo i opcija u postupanju javnog tužioca u zakonom predviđenim slučajevima, dobro je rešenje ne samo za konkretan predmet krivičnog postupka, već i šire, za društvenu zajednicu uopšte.

25 Banović, B. i Randelović, V., (2016). Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja i praksa višeg i osnovnog tužilaštva u Kragujevcu. *Kultura polisa*, 13 (29), 201-212, str. 201.

Jelena Matijasevic-Obradovic, PhD
*Associate Professor at the Faculty of Law,
University Business Academy in Novi Sad*

Jelena Lukavac, LL.M.
*PhD Student and Teaching Assistant at the Faculty of Law,
University Business Academy in Novi Sad*

OPPORTUNITY OF CRIMINAL PROSECUTION IN THE LEGAL THEORY AND PRACTICE

Abstract:

According to the principle of opportunity of criminal prosecution, the Public Prosecutor in each case consider is it appropriate to initiate criminal proceedings whose initiation fulfilled all legal requirements. The Prosecutor will therefore, in each individual case, to examine whether the conditions for the application of the principle of opportunity. The main purpose of introducing the principle of opportunity in criminal proceedings is most often seen in increasing the efficiency of the criminal proceedings and court caseloads. It is really about streamlining the criminal proceedings taken in its entirety. In the actual Criminal Procedural Law in Serbia, in certain cases, it is allowed to use the principle of opportunity prosecution - two cases in the process of the adults, and in two cases in the process of the minors, whereby it comes to the opportunity of a public accusation. On the principle of opportunity, purpose, reasons for use, or obstacles in its implementation, there are different opinions in legal theory. However, there are more views that highlight the very large opportunities that this principle offers into practice.

Keywords: *The principle of opportunity, Criminal prosecution, the Public Prosecutor, the Criminal Procedural Code*

L I T E R A T U R A :

1. Banović, B. i Randelović, V., (2016). Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja i praksa višeg i osnovnog tužilaštva u Kragujevcu. *Kultura polisa*, 13 (29), 201-212.
2. Bejatović, S., Đurđić, V., Škulić, M., Ilić, G., Kiurski, J., Matić, M., Lazić, R., Nenadić, S. i Trninić, V., (2012). *Primena načela oportuniteta u praksi – izazovi i preporuke*, Beograd: Udruženje tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije.
3. Bejatović, S. (2014). *Krivično procesno pravo*, Beograd: JP Službeni glasnik.
4. Bejatović, S., (2014). *ZKP Srbije iz 2011 – kraj reforme ili samo jedan neuspešan korak procesa reforme?*. *Strani pravni život*, 1, 45-68.

5. Brozović, J., (2011). Načelo oportuniteta u hrvatskom kaznenom procesnom pravu: nova rješenja i mogućnost praktične primjene, *Pravnik*, 45, 1 (90), 15-29.
6. Cigler, S., (1995). Načelo legaliteta i oportuniteta krivičnog gonjenja, Novi Sad: Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
7. Đurđić, V., (2011). Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja u krivičnom postupku Srbije. *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 2-3.
8. Đurđić, V. (2010). Diskreciono krivično gonjenje. *Zbornik radova pravnog fakulteta u Nišu*, 55, 1-28.
9. Izveštaj Republičkog javnog tužilaštva o radu javnih tužilaštva na suzbijanju kriminaliteta i suzbijanju ustavnosti i zakonitosti u 2010.godini.
10. Kiurski, J., (2011). Oportunitet krivičnog gonjenja i dosadašnja iskustva u njegovoj primeni”, *Zlatibor: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu*.
11. Krapac, D., (2009). *Kazneno procesno pravo*. Knjiga prva: Institucije, Zagreb: Narodne novine.
12. Lazin, Đ., (2002). Odstupanja od principa legaliteta u novom Zakoniku o krivičnom postupku u: *Praktična primena novog jugoslovenskog Zakonika o krivičnom postupku*, Beograd: Udruženje za krivično pravo.
13. Matijašević-Obradović, J., (2016). *Krivično procesno pravo, opšti deo*, Novi Sad: Univerzitet Privredna akademija.
14. Matovski, N., Lažetić-Bužarovska, G. i Kalajdžiev, G., (2009). *Kazneno procesno pravo*, Skolje: Akademik.
15. Petrović, S., (2013). Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja u praksi. *Tužilačka reč*, 25, 18-23.
16. Vasiljević, T., (1964). *Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ*, Beograd: Zastavnik za izdavanje udžbenika.
17. Zakonik o krivičnom postupku, “Službeni glasnik RS”, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014.
18. Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, “Službeni glasnik RS”, br. 85/2005.
19. Zvanična veb stranice Republičkog javnog tužilaštva. (2015, Avgust 04). Preuzeto sa: <http://www.rjt.gov.rs/>.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

34(497.11)(082)
34(497)(082)

**МЕЂУНАРОДНИ научни скуп “Правнички дани проф.
др Славко Царић” (14 ; 2017 ; Нови Сад)**

Nezavisnost pravosuđa : [zbornik referata sa XIV
međunarodnog naučnog skupa “Pravnički dani prof. dr Slavko
Carić” održanog od 21.-23. septembra 2017. godine u Novom
Sadu] = Independence of the judiciary / priredio, edited by
Milorad Bejatović. - Novi Sad : Pravni fakultet za privredu i
pravosuđe = Faculty of Law for Business and Justice, 2017 (Novi
Sad : Feljton). - 650 str. : ilustr. ; 24 cm

Tiraž 150. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. -
Bibliografija uz svaki rad. - Rezime na engl. jeziku uz svaki rad.

ISBN 978-86-6019-075-0

a) Судство - Независност - Србија - Зборници b) Судство -
Независност - Балканске државе - Зборници
COBISS.SR-ID 315956487